

جامع نفاس پرنور

دائرة المعارف چند رسانه ای تفسیر و
ترجمه قرآن کریم
حجة الاسلام محسن مس چی

اشاره

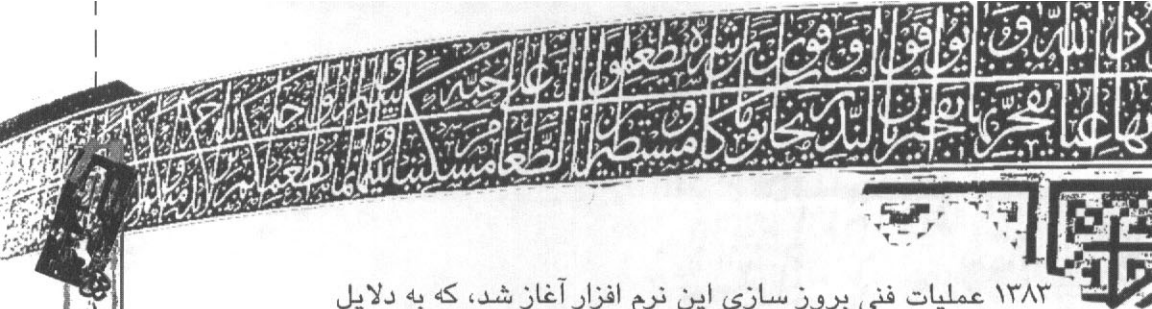
مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، برگی دیگر به کارنامه پرافتخار خود افزود و با تولید نرم افزار قرآنی «جامع تفاسیر نور» خدمت در خور ستایشی را به جامعه قرآن پژوه و محققان علوم اسلامی عرضه داشت.

نظر به اینکه این گنجینه عظیم، شامل امکانات عدیده و محتوای گسترده در زمینه های مختلفی چون تفسیر و ترجمه می باشد، گفتگویی را با معاون اطلاع سانی و بین الملل این مرکز، جناب آقای محسن مسچی ترتیب دادیم تا کاربران و پژوهشگران عزیز نسبت به این برنامه ارزشمند، شناخت بیشتری پیدا کنند و از قابلیت های متنوع و کاربردی آن در راستای تحقیقات قرآنی و تفسیری خود بهره مطلوب تری ببرند.

لطفاً درباره روند تهیه و هدف از تولید نرم افزار جامعه تفاسیر نور را توضیح دهید.

با تشکر از شما که این فرصت را در اختیار ما قرار دادید، باید عرض کنم که این نرم افزار در واقع ارتقاء نرم افزار نور الانوار ۲/۲ می باشد که از پشتوانه تحقیقاتی و فنی سنگینی برخوردار و طی حدود ۷ سال عرضه با استقبال بی نظیری روبرو بوده است. در طول این مدت مراحل تحلیل و طراحی و فراهم سازی «دیتا» به منظور ارتقاء این نرم افزار به صورت جدی در این مرکز پی گیری می شد که خوشبختانه در سال

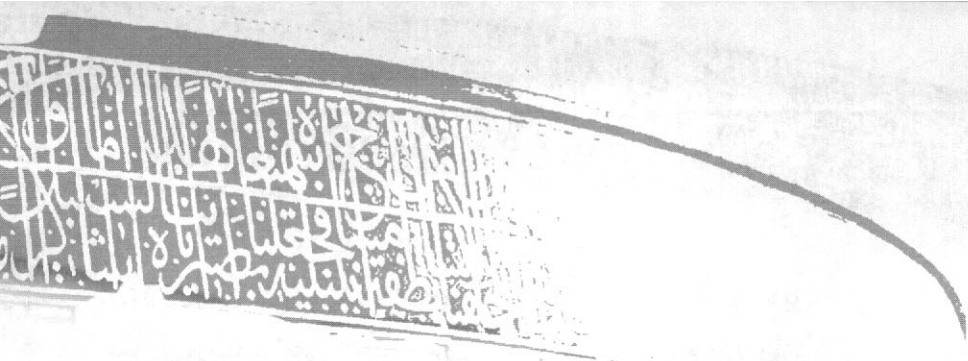
۱۳۸۲ عملیات فنی بروز سازی این نرم افزار آغاز شد، که به دلایل متعددی فرآیند تولید آن در سال مذکور متوقف گردید. اما مجدداً روند اجرایی این طرح از ۲۵ اردیبهشت ۸۴ شروع شده و به شکل طاقت فرسایی تا ۱۰ مهر ماه سال جاری ادامه یافت. به این ترتیب در این مدت نورالانوار از یک برنامه قرآنی به یک نرم افزار تخصصی تفسیری ارتقاء یافت و تلاش چندین ساله محققین و متخصصین این مرکز به ثمر نشست. در ۲۸ شهریور ۸۴ نسخه سه زبانه برنامه را به طور آزمایشی برای نمایشگاه جی تکس در امارات متحده عربی تولید نمودیم و بعد از آن محتوا و امکانات برنامه، ارتقاء نورالانوار ۲/۲ بود؛ ولی از آنجا که در نسخه جدید نورالانوار مقون تفسیری بسیاری را گنجانیدیم، به نرم افزار جامع تفاسیر نور تبدیل گردید؛ هر چند می توان گفت که این برنامه در واقع فرآیندی از امکانات و تجربیات سه نرم افزار قدرتمند مرکز یعنی نورالانوار و کتابخانه تفسیر و امکانات و قابلیت های کتابخانه فقه می باشد که با تحلیل و طراحی جدید به منصفه ظهور رسیده است. از این گذشته، هدف مهم ما در تهیه و تنظیم جامع تفاسیر نور، تسهیل امر پژوهش در حوزه تفسیر و ترجمه قرآن کریم بوده تا محققان علوم اسلامی به ویژه، قرآن پژوهان گرامی به منابع مهم در این زمین دسترسی داشته باشند و به سامان دهی تحقیق خود بپردازند.

﴿الله﴾ مجموعاً در این لوح فشرده چند کتاب و در چه زمینه هایی گنجانده شده است؟

جامع تفاسیر نور مشتمل بر متن کامل ۲۰۵ عنوان کتاب در ۱۱۱۰ مجلد است که در زمینه: تفسیر، ترجمه، آوانگاری، لغت و فرهنگ نامه قرآنی می باشد که در نوع خود بی نظیر است؛ زیرا حجم تفاسیر ارائه شده در این نرم افزار حدوداً دو برابر تفاسیر موجود در «جامع التفاسیر» محصول مؤسسه فرهنگی ایران است.

به جهت برخورداری از حجم عظیمی از اطلاعات مربوط به قرآن کریم

و قابلیت های متنوع و کارآمد پژوهشی است که این لوح فشرده توانسته است در سیزدهمین نمایشگاه بین المللی قرآن کریم عنوان «خادم القرآن» را کسب نماید.

﴿تعداد تفاسیر ارائه شده در برنامه چقدر و به چه زبان هایی قابل دستیابی هستند؟﴾

متن کامل ۱۳۴ عنوان تفسیر فارسی (۴۴ مورد)، عربی (۸۶ مورد) و انگلیسی (۴ مورد) از مذاهب مختلف اسلامی به همراه امکانات متنوع پژوهشی در جامع تفاسیر نور گنجانده شده است که در این میان، ۴ عنوان تفسیر انگلیسی به نام های: تفسیر میر احمد علی، تفسیر نمونه، تفسیر نور القرآن و تفسیر المیزان، از تفاسیر انگلیسی این برنامه هستند که دو عنوان نخست، در بردارنده تفسیر کامل آیات قرآن می باشند.

مطلب دیگر این که ۸۵ عنوان از تفاسیر برنامه تفسیر کامل در ۷۵۴ مجلد، ۱۹ عنوان آنها تفسیر ناقص در ۹۰ مجلد و ۲۲ عنوان تفسیر موضوعی در ۳۲ مجلد و ۴ فرهنگ نامه واژه گان قرآنی در ۲۷ مجلد می باشد و مجموعاً ۱۳۰ عنوان کتاب در ۹۰۳ مجلد است که این موارد به غیر از چهار مورد تفسیر انگلیسی موجود در برنامه است.

﴿در مورد ترجمه های عرضه شده صحبت کنید و بفرمایید که چند ترجمه و به چه زبان هایی در برنامه تعبیه گردیده است؟﴾

قابلیتی که به ارزشمندی و کارآمدی این نرم افزار کمک شایانی نموده، وجود ترجمه های متنوع با زبانهای مختلف در برنامه است. ۳۶ ترجمه فارسی که ۱۲ ترجمه آن برگرفته از تفاسیر است، در این گنجینه قرآنی قابل دسترسی است. ضمن این که ۲۸ ترجمه خارجی به ۱۸ زبان گوناگون برای استفاده کاربران مختلف فراهم آمده است؛ زبان هایی

چون: انگلیسی (۹ عنوان)، روسی (۳ عنوان)، فرانسوی، آلمانی، ایتالیایی، اسپانیولی، پرتغالی، لهستانی، بلغاری، آلبانیایی، ترکی استانبولی، آذری، اردو، ژاپنی، چینی، مالایی و سواحلی. همچنین کاربر می تواند به جستجو در ترجمه قرآن ۱۳ زبان خارجی اقدام نماید. بدیهی است که امکان مزبور کاربران بسیاری را پوشش می دهد و بر تعداد استفاده کنندگان برنامه می افزاید. به طور کلی باید عرض کنم که در این کتابخانه الکترونیکی ۶۴ عنوان ترجمه در ۱۹ زبان دنیا ارائه شده است.

🕌 متن ترجمه های برگرفته از تفاسیر را از چه کتاب هایی استخراج نموده اید؟

برخی از تفاسیر فارسی و یا تفاسیر عربی ترجمه شده به فارسی، ضمن تفسیر به نوعی به ترجمه آیات هم مبادرت ورزیده اند. از این رو، دست اندرکاران تهیه این نرم افزار از متن این گونه تفسیرها، ۱۲ ترجمه فارسی استخراج نمودند که در شمار ترجمه های فارسی قرار گرفته اند. کتاب هایی که از متن آنها این ترجمه ها اخذ شده اند، عبارت اند از: کشف الاسرار، ترجمه المیزان، تفسیر صفی علیشاه، پرتوی از قرآن، ترجمه جوامع الجامع، تفسیر روشن، احسن الحدیث، روض الجنان، مخزن العرفان، ترجمه تفسیر طبری ترجمه بیان السعاده و تفسیر آسان. البته باید این توضیح را هم اضافه کنم که در حال حاضر ۱۲ ترجمه یاد شده به صورت چاپی در بازار وجود ندارد و فقط در همین برنامه قابل دستیابی است.

🕌 چه نوع کتب تفسیری در این نرم افزار ارائه شده و آیا در قالب خاصی عرضه گردیده اند؟

تفسیرهای برنامه به سه زبان، فارسی عربی و انگلیسی از مذاهب مختلف اسلامی هستند که از جنبه هایی مانند: زبان، قرن، مذهب، نام کتاب، نام مؤلف و موضوع قابل دسته بندی و چینش اند و کاربر می تواند دامنه

برنامه را به بر مبنای زمینه دلخواه خویش تعیین نماید و به تحقیق در محدوده مورد نظر بپردازد.

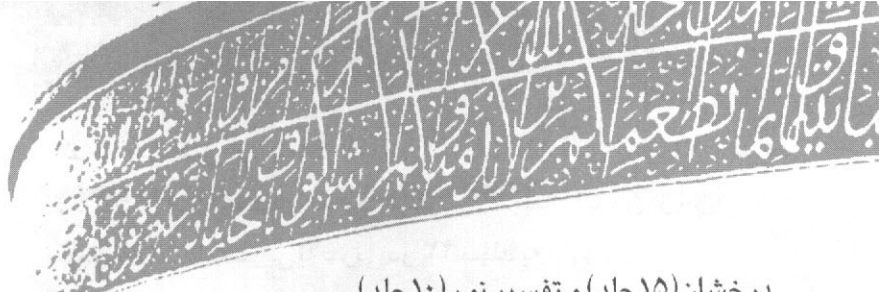
ﷻ فرمودید که کتب تفسیری برنامه را بر اساس قرن هم می‌توان تنظیم نمود. لطفاً در این باره توضیح دهید.

همان طور که پیش از این گفتیم، از جمله ویژگیهای برنامه دسته بندی کتاب‌ها و محدود نمودن حوزه تحقیق در موارد تعیین شده است که تنظیم بر مبنای «قرن» از جمله آنها بود. اگر محقق کتاب‌های برنامه را بر اساس قرن دسته بندی کند. کتب به ترتیب قرن از دوم هجری تا دوران معاصر فهرست می‌شوند و اطلاعات مزبور بر حسب قرن به عبارت ذیل خواهد بود:

قرن دوم: ۲ عنوان در ۶ مجلد، قرن سوم: ۴ عنوان در ۵ مجلد، قرن چهارم: ۷ عنوان در ۴۷ مجلد، قرن پنجم: ۷ عنوان در ۳۲ مجلد، قرن ششم: ۱۱ عنوان در ۹۴ مجلد، قرن هفتم: ۶ عنوان در ۲۶ مجلد، قرن هشتم: ۵ عنوان در ۳۱ مجلد، قرن نهم: ۴ عنوان در ۸ مجلد، قرن دهم: ۹ عنوان در ۳۸ مجلد، قرن یازدهم: ۱۲ عنوان در ۵۹ مجلد، قرن دوازدهم: ۱ عنوان در ۱ مجلد، قرن سیزدهم: ۴ عنوان در ۱۶ مجلد، قرن چهاردهم: ۲۹ عنوان در ۲۲۴ مجلد و دوران معاصر: ۵۵ عنوان در ۳۴۴ مجلد.

ﷻ چند تفسیر شیعی در برنامه عرضه شده است؟

جامع تفاسیر نور مشتمل بر متن کامل ۱۲۵ عنوان کتاب تفسیر و ترجمه شیعی در ۶۵۰ مجلد به فارسی و عربی است. برخی از این تفاسیر عبارت اند از: التبیان فی تفسیر القرآن (۱۰ جلد)، نور الثقلین (۵ جلد) تفسیر القرآن الکریم (۷ جلد)، التفسیر المنیر فی العقیده و الشریعه و النهج (۳۲ جزء)، الامثل فی تفسیر الكتاب المنزل (۲۰ جلد)، المیزان فی تفسیر القرآن (۲۰ جلد)، البرهان فی تفسیر القرآن (۵ جلد)، مجمع البیان فی تفسیر القرآن (۱۰ جلد)، من هدی القرآن (۱۸ جلد)، التفسیر الفرقان (۳۰ جزء)، تفسیر روض الجنان (۲۰ جلد)، تفسیر الاصفی (۲ جلد)، من وحی القرآن (۲۴ جلد)، زبدة البیان فی احکام القرآن، انوار

درخشان (۱۵ جلد) و تفسیر نور (۱۰ جلد).

متن کامل سه تفسیر زیدی به نامهای: تفسیر مقاتل بن سلیمان (۵ جلد)، فتح الغدیر (۵ جلد) و تفسیر الحبری، و متن سه عنوان تفسیر صوفی نیز به نام -های: تفسیر صفی (۱ جلد)، تفسیر بیان السعاده (۴ جلد) و ترجمه تفسیر بیان السعاده (۱۴ جلد) در معرض استفاده محقق قرار گرفته است.

﴿الله﴾ تعداد تفاسیر سنی موجود در نرم افزار چقدر است و به طور کلی چه معیاری را برای گزینش تفاسیر و یا ترجمه ها مدنظر داشته اید؟ متن کامل ۳۱ عنوان کتاب تفسیر و ترجمه از اهل سنت در ۲۵۰ مجلد در برنامه گنجانده شده است که مطمئناً کاربران با گرایش ها و مذاهب مختلف می توانند از این قابلیت بهره مند گردند و محققان عزیز نیز به پژوهش های تطبیقی در میان مذاهب اسلامی مبادرت ورزند. در خصوص گزینش تفاسیر شیعی سعی داشتیم که تمامی تفاسیر موجود در بازار و بعضاً نایاب را در این نرم افزار قرار دهیم. اما در مورد تفاسیر اهل سنت اولویت باتفاسیر مشهور و مورد نیاز محققان قرآنی بوده است؛ چنان که در خصوص ترجمه های شیعه و سنی نیز همین روند طی شده است. البته جا دارد در اینجا از مرکز ترجمه قرآن کریم به دلیل همکاری خوبی که با ما در مورد تهیه متن معتبر خارجی داشتند، سپاس و قدردانی نماییم.

﴿الله﴾ قرآن پژوهان و محققان بسیاری به طور تخصصی در حوزه ترجمه و تفسیر آیات کار می کنند و کمابیش با اصطلاحات و واژگان مهم قرآنی مواجهه اند. آیا لغت نامه و یا قاموس های قرآنی معتبر و مورد نیاز را هم ارائه نموده اید؟

بدیهی است که در پژوهش های قرآنی، نیاز مبرمی به لغت نامه و فرهنگ نامه های قرآنی داریم. به همین جهت، متن کامل ۴ عنوان فرهنگ نامه معتبر قرآنی در ۲۷ مجلد در این لوح فشرده عرضه شده است که عبارت

اند از: التحقيق في كلمات القرآن (۱۳ جلد)، قاموس قرآن (۷ جلد)، مفردات راغب (۱ جلد) و مجمع - البحرين (۶ جلد). افزون بر این، متن کامل ۲ لغت نامه عربی به عربی در ۲۳ مجلد به نام های لسان العرب (۱۵ جلد) و کتاب العين (۸ جلد) به همراه امکان جستجو قابل استفاده است.

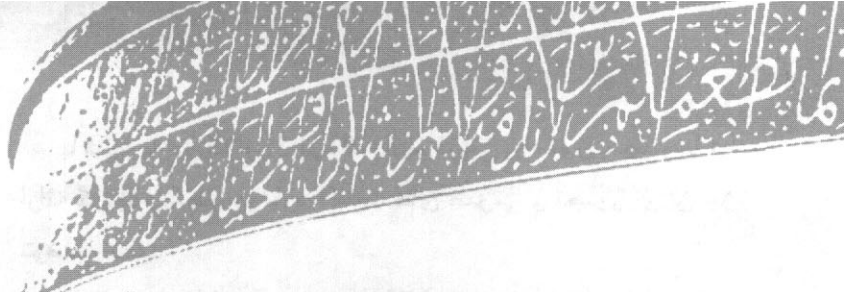
🕌 از اطلاعات محتوایی که بگذریم، چه قابلیت ها و امکاناتی را برای تسهیل امر تحقیق در متون برنامه برای کاربران در نظر گرفته اید؟ بیان تمام امکانات فنی برنامه، خود مجالی دیگر می طلبد، اما به طور کلی می توان به بارزترین این قابلیت ها اشاره کرد.

جستجوی ساده و ترکیبی در متن و فهرست کتب، ارتباط هم زمان آیه انتخابی با ترجمه و تفسیر، تنظیم سوره ها بر اساس ترتیب نزول با استفاده از مصحف امام علی (ع) و مصحف الازهر، دسترسی به فهرست اعلام شأن نزول استخراج شده از ۱۷ تفسیر و ارتباط متون عربی به لغت نامه های عربی برنامه از جمله امکانات کاربردی برنامه به شمار می آیند.

کاربر به وسیله امکان «مقایسه» می تواند به پژوهشهای تطبیقی در تفاسیر عربی و ترجمه های آنها اقدام نماید و همچنین از قابلیت ارتباط آیات با احادیث از جنبه های مختلف بهره مند گردد. انتقال به جایگاه دقیق تفسیر آیه دلخواه در متون تفاسیر، ارائه ابزارهای متنوع پژوهشی در صفحات گوناگون برنامه (مانند: علامت گذاری، حاشیه نویسی، نمایه زنی و رنگی کردن)، محدود کردن کتب به وسیله دامنه: کتابی، آیه ای و جلدی، و نیز محدود کردن ترجمه ها به صورت های گوناگونی چون: زبان، نام کتاب و مؤلف از دیگر ویژگی های پژوهشی برنامه هستند.

🕌 در مورد روایات تفسیری و اسباب شأن نزول آیات که از مباحث مهم در علوم قرآن به شمار می رود، چه تدبیری اندیشیده اید؟

در بخش «دانش نامه» جامع تفاسیر نور، قسمتی به نام «حدیث» در نظر گرفته شده که خود دارای چهار کار تابل فرعی به نام های: شأن نزول، تفسیری، مرتبط و موضوعی می باشد. در این قسمت، از ۱۷ تفسیر روایی و غیر روایی برنامه متن احادیثی که اسباب نزول آیه از آنها

استخراج شده و یا مواردی که امامان اهل بیت (ع) به تفسیر آیه پرداخته اند و یا از آیه به عنوان شاهد استفاده نموده اند و یا از جهت موضوعی در مورد محتوای آیه سخنی بیان کرده اند، نمایش داده می شود.

🕌 **به نظر جنابعالی ویژگی های در خور توجه در جامع تفاسیر نور کدام اند؟**

یک این که بین بخش های مختلف برنامه ارتباط وجود دارد و به بیان دیگر، بیش از نیم میلیون پیوند یا ارتباط میان قسمت های گوناگون برنامه برقرار گردیده است.

ویژگی دیگر آن که در این نرم افزار، ۳ نوع آوانگاری انگلیسی آیات قرآن کریم از کنگره آمریکا، آکسفورد و انتشارات انصاریان ارائه شده که به کاربران، خاصه انگلیسی زبانان، جهت قرائت صحیح آیات کمک شایانی می - کند.

ویژگی کارآمد دیگری که بسیار برای کاربران قابل استفاده است، قابلیت تجزیه و ترکیب آیات است. محققان عزیز می توانند از امکان تجزیه و ترکیب تمامی آیات قرآن که از کتاب «الجدول فی اعراب القرآن» گرفته شده است، بهره لازم را ببرند. *پژشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*
امکان قرائت ترتیل هر آیه به همراه قرائت ترجمه فارسی و انگلیسی آن، از جمله قابلیت های جذاب برنامه است. در توضیح این امکان مفید باید عرض کنم که ۲ ترجمه گویا در جامع تفاسیر قابل دسترسی است: یکی ترجمه انگلیسی علیقلی قرائی با صدای خانم نوروزی، و دیگری ترجمه فارسی فولادوند با صدای آقای هدایت فر. ضمن این که کاربر می تواند ترتیل هر آیه را به همراه ترجمه گویای آن به شکل متوالی استماع نماید. جستجو در ترجمه ها و تفاسیر انگلیسی، ارتباط لغت با متون عربی برنامه و جستجو در ترجمه ها به ۱۳ زبان خارجی را می توان از دیگر ویژگی های چشمگیر جامع تفاسیر نور بر شمرد.

ﷻ با توجه به این که این دایره المعارف قرآنی به صورت چندرسانه ای ارائه گردیده، لطفاً درباره قابلیت های صوتی و تصویری آن نیز توضیح دهید.

در خصوص امکانات تصویری، ۳۹۰ تصویر و ۱۹ قطعه فیلم مرتبط با آیات در برنامه گنجانده شده است. البته تصاویر مزبور همان تصاویر ارائه شده در لوح فشرده نورالانوار است که به زودی تصاویر جدید متعددی به برنامه افزوده خواهد شد. امکان به کارگیری فناوری ۳تپ در قرائت های برنامه جهت استفاده در رایانه و دستگاه پخش صوت، از جمله توانمندی های صوتی برنامه است. به منظور استفاده بهتر کاربران از برنامه و ایجاد یک فضای معنوی و قرآنی، قابلیت های صوتی متنوعی در این لوح فشرده عرضه گردیده است که شامل موارد ذیل می باشد:

— ۱۰ دوره ترتیل کامل از اساتید معروف به نام های: سعد الغامدی، محمد صدیق منشاوی، عبدالباسط محمد عبدالصمد، عباس امام جمعه، سعیدیان، شهریار پرهیزکار، علی الحذیفی، محمد جبریل، عبدالله مطرود و ابوبکر شاطری؛

— دوره کامل قرائت تحقیق خلیل الحصری؛

— ۳۰ قرائت مجلسی در ۷/۵ ساعت با صدای ۱۸ قاری مشهور مصری و ایرانی، به نام های: مصطفی اسماعیل، عبدالباسط محمد عبدالصمد، محمد صدیق منشاوی، محمود علی البناء، سید سعید، کریم منصور، متولی عبدالعال، غلوش، احمد نعینع، طوخی، عبدالعزیز حسان، لیثی، محمد احمدپسیونی، محمود رمضان، سعید مسلم، محمد محمود طبلاوی، شحات محمد انور و علامه طباطبائی (ره). همچنین کاربر با توجه به علاقه و نیاز خود می تواند به حذف و یا افزودن قرائت ترتیل و مجلسی مورد نظر خویش به برنامه اقدام نماید و این گونه، بر روی فایل های صوتی برنامه مدیریت لازم و دلخواه خود را به عمل آورد.

ﷻ آیا جامع تفاسر نور امکانات دیگری هم دارد؟

ارتباط بین مصحف عثمان طه و ترتیل با قابلیت تکرار آیه و رنگی کردن متن در حال قرائت، از دیگر توانمندی های برنامه است. با این توضیح

که قابلیت انتخاب تعداد تکرار هر آیه، به کاربر امکان می دهد تا به حفظ آیات قرآن مبادرت ورزد. در مجموع، نرم افزار سه زبانه جامع تفاسیر نور، امکانات متنوعی را در اختیار کاربر قرار داده است که از دیگر موارد آن می توان به انتقال مطالب انتخابی به قسمت یادداشت به همراه قابلیت ویرایش و ذخیره با فرمت دلخواه و چاپ متن، انتقال مستقیم متن گزینشی به محیط حزر رس ثپ و نیز کارکرد تمام صفحه برنامه در حالت ۱۰۲۴×۷۲۸ اشاره کرد.

﴿﴾ جامع تفاسیر نور با توجه به گستره عظیم محتوایی و متنی ای که دارد، در طی چند لوح فشرده عرضه شده است؟

در مورد تعداد سی دی های این گنجینه عظیم قرآنی، باید عرض کنم که این برنامه مجموعاً شامل ۱۵ سی دی می باشد که ۲ سی دی آن به نصب و اصل برنامه، ۱ سی دی به قرائت تحقیق خلیل الحصری، ۲ سی دی به ترجمه صوتی و ۱۰ سی دی به قرائت ترتیل ده نفر از قاریان بنام مصری، ایرانی و عربستانی اختصاص دارد که کاربران می توانند لوح و یا لوح های فشرده حاوی قرائت مورد نظرشان را تهیه نمایند و آن را به برنامه اضافه کنند.

﴿﴾ آیا در زمینه قرآن کریم، برنامه دیگری هم در دست دارید؟

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی در صدد ارائه نرم افزار جداگانه ای برای موضوعات قرآنی می باشد. ضمن این که کار تحقیقاتی درباره علوم قرآنی را در نرم افزار دیگری به نام «مشکات الانوار» در دستور کار خود قرار داده است که ان شاء الله در آینده به قرآن پژوهان گرامی و محققان علوم اسلامی عرضه خواهیم داشت. در اینجا مناسب است از تمامی عزیزانی که در بخش های مختلف مرکز تحقیقات نسبت به تهیه و تولید این برنامه مفید و ارزشمند قرآنی همت گمارده و خالصانه زحمت کشیده اند، کمال تقدیر و تشکر را داشته باشم. همچنین از توجه و مساعدت همه اشخاص حقیقی و حقوقی که ما را در به ثمر رسیدن این دایره المعارف عظیم تفسیر و ترجمه یاری رساندند، سپاس گذاری می کنم و برای همگان توفیق بهروزی و موفقیت مسئلت دارم.

والسلام

